14/11/2022

Patriarhul Daniel, mesaj la deschiderea Simpozionului „Moştenirea spirituală şi culturală a Sf. Paisie de la Neamţ. 300 de ani de la naştere”

Preafericitul Părinte Patriarh Daniel a transmis un mesaj la deschiderea lucrărilor Simpozionului internaţional Moştenirea spirituală şi culturală a Sfântului Paisie de la Neamţ. 300 de ani de la naştere (1722-2022), organizat la Iaşi şi la Mănăstirea Neamţ, în perioada 13-16 noiembrie 2022.

Patriarhul României a subliniat că „esența marii înnoiri a vieţii duhovniceşti cultivate de Sfântul Paisie de la Neamț constă tocmai în aceea de a fi așezat la temelia vieții monahale de obște trei lucrări esenţiale pentru timpul petrecut de monahi în chilii: citirea Sfintei Scripturi, citirea scrierilor Sfinţilor Părinţi şi rugăciunea minţii sau a inimii, care este esenţa vieţii isihaste”.

Mesajul integral:

Sfântul Paisie de la Neamţ a integrat rugăciunea isihastă şi citirea scrierilor filocalice în mănăstirile cu viaţă de obşte, înnoind astfel monahismul ortodox din secolul al XVIII-lea

Înaltpreasfinţiile şi Preasfinţiile Voastre,
Preacucernici Părinţi Profesori şi Domnilor Profesori
Preacuvioşi şi Preacucernici Părinţi,

Iubiţi credincioşi,

Binecuvântăm lucrările simpozionului internaţional „Moştenirea spirituală şi culturală a Sfântului Paisie de Neamţ. 300 de ani de la naştere (1722-2022)”, organizat în perioada 13-16 noiembrie 2022, la Iaşi şi la Mănăstirea Neamţ, în contextul manifestărilor academice şi bisericeşti din cadrul Patriarhiei Române, prilejuite de tematica omagială şi comemorativă a Anului 2022: Anul omagial al rugăciunii în viaţa Bisericii şi a creştinului şi Anul comemorativ al sfinţilor isihaşti Simeon Noul Teolog, Grigore Palama şi Paisie de la Neamţ.

Referatele ştiinţifice ale membrilor participanţi vor oferi şansa reevaluării contribuţiei Sfântului Paisie de la Neamţ la mişcarea de renaştere duhovnicească a monahismului ortodox cu o amplă reverberaţie culturală şi morală în spaţiul sud-est european în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

În contextul reformelor de stat bisericeşti ale ţarului Petru cel Mare (1682-1725), al tensiunilor politice militare dintre ruşi şi polonezi pentru ocuparea teritoriului Ucrainei, al prozelitismului catolic polonez şi al secularismului iluminist, la vârsta de 21 de ani, tânărul Petru Velicicovschi (rasoforul Platon) s-a retras din Ucraina în Ţara Românească, în părţile Vrancei, vieţuind timp de trei ani şi jumătate (1743-1746) în schiturile Dălhăuţi, Trăisteni şi Cârnu, sub îndrumarea unui înţelept povăţuitor duhovnicesc, starețul ucrainean Vasile de la Poiana Mărului.

În contextul relaţiilor bune ale celor două Principate Române cu Muntele Athos, în vara anului 1746, la vârsta de 24 de ani, Sfântul Paisie s-a îndreptat spre Muntele Athos, unde a rămas 17 ani.

Aici, în anul 1750, rasoforul Platon a fost tuns în monahism de către duhovnicul său, Vasile de la Poiana Mărului, primind numele Paisie, şi apoi, în 1758, a fost hirotonit ieromonah de episcopul Grigori Râşca. Având nevoie de o mănăstire mai mare pentru ucenicii săi, în anul 1763, a venit cu 64 de ucenici în nordul Moldovei, unde mitropolitul Gavriil Callimachi le-a oferit mănăstirea Dragomirna, ctitoria mitropolitului Anastasie Crimca.

În anul 1775, în urma ocupării părţii de nord a Moldovei (Bucovina) de către Imperiul habsburgic, comunitatea monahală condusă de starețul Paisie a fost nevoită să părăsească mănăstirea Dragomirna. Timp de patru ani (1775-1779), monahii au stat la mănăstirea Secu. Ulterior, starețul Paisie s-a mutat, în 1779, cu o

parte dintre călugări la mănăstirea Neamț, conducând timp de 15 ani cele două comunități, până la moarte, la 15 noiembrie 1794.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, Mănăstirea Neamț a devenit centrul monahismului ortodox, o școală de viață isihastă și cultură duhovnicească pentru întreg Răsăritul ortodox. Numărul călugărilor aflați sub ascultarea starețului Paisie a ajuns la peste 700: munteni, moldoveni, ardeleni, ruși, bielorusi, ucraineni, greci, sârbi, bulgari și chiar evrei creștinați, formând o comunitate multietnică. Astfel, s-a format o adevărată mișcare de înnoire duhovnicească a vieții monahale.

Ortodocși de neamuri diferite, adunați laolaltă de iubirea lui Hristos și puterea Sfântului Duh în jurul Sfântului Cuvios Paisie, au reînnoit împreună tradiția isihastă ortodoxă în mănăstirile din Muntele Athos, Țările Române și Rusia, într-o vreme de secularizare a societăţii prin curentul iluminist care s-a extins în toată Europa.

Isihasmul creştin ortodox al secolului al XVIII-lea, cultivat de obștea paisiană, reprezenta în secolul raționalist al lui Voltaire o distincție și o demarcare semnificativă între rațiunea umană însingurată sau autosuficientă a culturii iluministe occidentale și rațiunea rugătoare în comuniune divino-umană a spiritualității răsăritene.

Esența marii înnoiri a vieţii duhovniceşti cultivate de Sfântul Paisie de la Neamț constă tocmai în aceea de a fi așezat la temelia vieții monahale de obște trei lucrări esenţiale pentru timpul petrecut de monahi în chilii: citirea Sfintei Scripturi, citirea scrierilor Sfinţilor Părinţi şi rugăciunea minţii sau a inimii, care este esenţa vieţii isihaste.

Sfântul Paisie a mutat rugăciunea minţii şi a inimii din sihăstrie sau singurătate în fiecare chilie a mănăstirii cu viaţă de obşte. Viaţa liturgică era de obşte (chinovială), iar rugăciunea isihastă era individuală sau personală.

În Diata sa (testamentul său) din anul 1785, Sfântul Gheorghe de la Cernica, ucenic şi tovarăş de vieţuire monahală atonită a Sfântului Paisie, spune că stareţul său avea trei mari daruri sau virtuţi: darul rugăciunii minţii, darul călăuzirii unei mulţime de fraţi şi darul foarte rar de-a ţine uniţi între ei fraţi de naţionalităţi diferite[1].

El a știut să reconcilieze în profunzime spiritualitatea liturgică chinovială și spiritualitatea isihastă personală, înţelegând că rugăciunea este izvorul iubirii smerite şi curate faţă de Dumnezeu şi de semeni.

Profesorul Ilarion V. Felea de la Arad arată că Sfântul Paisie, „pe calea metodei

descriptive și experimentale a reușit să facă școală, să transfigureze un veac, să creeze epocă în monahism și să transforme mănăstirea Neamțu într-o pepinieră de ierarhi și cărturari. Paisie a generalizat rugăciunea lui Iisus și a făcut din ea caracteristica modernă a misticii ortodoxe. În Rusia i-au adoptat metoda peste o sută de mănăstiri care au exercitat o mare influență asupra scriitorilor ruși, cum a fost Optina asupra lui Dostoievscchi, Gogol, Tolstoi, etc. Mistica ortodoxă a întruchipat în curentul paisian una din creațiile sale autentice și pilduitoare”[2].

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, spiritualitatea paisiană a influențat puternic monahismul ortodox din Imperiul Țarist și din Țările Române. Ucenicii Sfântului Paisie de la Neamț s-au răspândit în Rusia și Ucraina, înființând numeroase mănăstiri isihaste cu un rol crucial în răspândirea culturii duhovnicești.

În Țările Române, spiritualitatea paisiană s-a reflectat în organizarea de obşte a monahismului românesc, la nivelul trăirii isihaste şi în literatura bisericească. Numele mitropolitului Grigorie Dascălul al Ţării Româneşti (†1834) şi al stareţilor Gheorghe (†1806) şi Calinic de la Cernica (†1868) sunt relevante în acest sens.

Şi astăzi, rugăciunea isihastă personală, smerită şi constantă, poate lumina şi intensifica viaţa duhovnicească în mănăstire, viaţa duhovnicească în parohie, în familie şi în societate.

Felicităm Arhiepiscopia Iașilor, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași și Mănăstirea Neamț pentru organizarea acestui simpozion și ne rugăm Preamilostivului Dumnezeu să răsplătească eforturile academice ale membrilor clerici și laici participanți, cu darurile Sale duhovnicești și mântuitoare, pentru a spori în credință și în iubire creștină, în sfințenie și fapte bune, spre slava Preasfintei Treimi şi cinstirea Sfinţilor isihaşti! Amin.

Cu părinteşti binecuvântări,

† Daniel
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Foto credit: Doxologia / Pr. Silviu Cluci

Note:

[1] Vezi cartea Paisie de la Neamţ Velicicovski. Autobiografia unui stareţ şi vieţile unui stareţ, urmate de Aşezăminte şi alte texte, ediţia a 3-a, adăugită, Editura Deisis, Sibiu, 2015, p.18.

[2] Ilarion V. Felea, Paisie și paisianismul, Cluj, 1940, p. 51.

basilica.ro